

שיעורי צבא הלוי

פרשת תרומה תשפ"ג בדינא דמצות בנין ביהמ"ק מעלות השחר (מגילה דף כ' ע"א)

א ד' הרמב"ם דמצות בנין בית המקדש הוא מעלוה"ש. **ב** הקו' ממתני' דמגילה, דכל המצוות מצותן מהנץ. **ג** הקו' מיומא דתמיד הוא משהאיר המזרח. **ד** תי' הערוה"ש והדרך חכמה, והקו' בזה מהרמב"ן. **ה** היישוב ברמב"ם. **ו** הקו' לזה מד' הדב"א גבי מילה, והיישוב לפי האבנ"ג. **ז** ד' השושנים לדוד דמחלק בין הבניה לגמר. **ח** לפ"ז עוד יישוב ברמב"ם. **ט** לפ"ז יישוב לקו' האחרונים דהו"ל מ"ע שהז"ג. **י** נידון במצוות דרבנן אי מצוותן מהנץ. **יא** דחיית ההוכחה ממגילה ותפילה. **יב** ההוכחה מהלל לטו"א דבעי מהנץ, והדחיה לזה מהמהרש"ם. **יג** נידון גבי נשים במגילה דהיא אפשר מעלוה"ש והדחיה לזה. **יד** תי' הערוה"ש ברמב"ם. **טו** ד' רש"י בר"ה גבי בהמ"ק שאין נבנה בלילה, וד' המהרי"ל דיסקין. **טז** הקו' למהרי"ל מרש"י, והיישוב לזה. **יז** ד' הערוה"ל ברש"י במנחות, והקו' לפ"ז ברש"י בר"ה.

כתב רש"י במנחות דף ס"ח ע"א, ד"ה האיר המזרח, וכ"מ ברש"י פסחים דף ב' ע"א, ד"ה הבוקר אור, וד"ה בני טוב, ובמהרש"א סוכה דף נ"א ע"ב, לתוד"ה קרא הגבר, וע"ע ברש"י (סוכה כ"ט ע"א, ד"ה תרתי), שקצת משמע כן. ולשיטה הא' והב' קשיא.

וקשיא מאי שנא שחיטת התמיד ממתניתין דמגילה, דשחיטת התמיד מצוותה קודם הנץ דאמרין דשאר המצוות מצותן משתנן החמה. והמנחת חינוך (מצוה ת"א), כתב שהכהנים זריזים ולא טעו, וברש"י (במגילה שם), כתב דאי אפשר לתרץ כן, עיי"ש.

תירוץ הערוך השולחן והדרך חכמה, והקושיא בזה מהרמב"ן

ד. ובערוך השולחן (הו"מ ס' תכ"ה סע"ט), הקשה כן, וכתב שכל דבר שתלוי בבית דין אין חוששין שיטעו, ומהאי טעמא כתב לדון גבי עריפת עגלה, שאפשר לערוף אף משעלה עמוד השחר, וקודם הנץ.

ובדרך חכמה תירץ לפי זה דמהאי טעמא אפשר לבנות בית המקדש מעלות השחר.

אולם ברמב"ן במלחמות במסכת ברכות (דף ב' ע"ב מדפי הרי"ף), מבואר דמה שהיו מקריבים תמיד, משהאיר המזרח קודם הנץ, הוא משום דכתיב 'בקר' (במדבר כ"ח ד'), ולכך מצוה להקדימו ע"ש, ולפי זה אין זה שייך לבנין בית המקדש.

היישוב ברמב"ם

ה. ולכאורה היה אפשר לתרץ באופן אחר, שדבר שאפשר לעשותו אחר הנץ, אמרו שיעשו אחר הנץ, אבל בנין בית המקדש המצוה לעשותו כל היום, (ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים), ובהו"א אומרים שלא לבנות עד אחר הנץ, נמצא שאין זו דחיה, אלא מחסירים זמן שאפשר לבנותו מהר יותר.

ויש לומר כן בב' אופנים, חדא שהמצוה לעסוק כל היום, ועוד שהרי המצוה היא שיהיה בנוי, וככל שיעסקו בעבודה תתקיים המצוה שיהא בנוי מוקדם יותר.

הקושיא לזה מדברי הדבר אברהם גבי מילה, והיישוב לפי האבנ"ג נזר

ו. ויש להקשות שהרי במשנה הזכר גם שאין מלין עד הנץ, ומשמע דאיירי בסתם מילה, בין מילה בזמנה ובין מילה שלא בזמנה, וכמבואר בשו"ע (יו"ד רס"ב א'), שגם במילה שלא בזמנה, אינה אלא ביום, וגבי מילה שלא בזמנה, כתב הדבר אברהם (ח"א סימן ל"ג אות ב'), שעובר בכל רגע, ואף על פי שהרמב"ם כתב שעובר בכל יום, נקט בדבר אברהם דהוא הדין בכל רגע, ולכך כתב שמי שיש לפניו מילה בזמנה, ומילה שלא בזמנה, יקדים מילה שלא בזמנה, משום שעובר כל רגע.

ולפי זה קשיא מאי שנא מבנין בית המקדש דאמר' שכוין דבעי כל רגע לכך מותר מעלות השחר, הא אף מילה עובר בכל רגע ומחסיר מזמנה, והיא מותר מעלות השחר.

ולפי מה שכתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סימן תק"ו), אתי שפיר, דכתב שבמילה שלא בזמנה עובר רק בכל יום, ולא בכל רגע, וכמדוקדק מלשון הרמב"ם, ועיין עוד במג"א (סימן תמ"ד), ובשער הציון (שם, ס"ק כ"ד), ובשיעורי ר' שמואל למסכת מכות (ב"ב י"ד).

דברי השושנים לדוד דמחלק בין הבניה לגמר

ז. ובמגילה (דף כ' ע"ב), איתא "כולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר, מנהני מילי, וכו', אלא אמר רבי זירא מהכא, 'אנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים, מעלות השחר עד צאת הכוכבים' (נחמיה ד' ט"ו), ואומר 'הויו לנו הלילה משמר' (שם ט"ו), מאי ואומר, וכי תימא משעלה עמוד השחר לאו ימא, ומכי ערבא שמשא ליליא, ואינהו מקדמי ומחשכי, תא שמע 'הויו לנו הלילה משמר, והיום מלאכה' (שם).

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות פרק כ"ה פסוק ח').

דעת הרמב"ם דמצות בנין בית המקדש הוא מעלות השחר

א. כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות בית הבחירה ה"ב), "אין בונין את המקדש בלילה שנאמר 'וביום הקים את המשכן' (במדבר ט' ט"ו), ביום מקימין לא בלילה, ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים", ומבואר דאף על פי שבלילה אין בונין את בית המקדש, מכל מקום בונין את בית המקדש מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, והא דלא בונין את בית המקדש בלילה, הכי איתא בשבועות (דף ט"ו ע"ב), "אין בנין בית המקדש בלילה, דאמר אביי מנין שאין בנין בית המקדש בלילה, שנאמר 'וביום הקים את המשכן' (שם), ביום מקימו, בלילה אין מקימו".

הקושיא ממתניתין דמגילה, דכל המצוות מצותן מהנץ

ב. ובמסכת מגילה (דף כ' ע"א), איתא במתניתין "אין קורין את המגילה, ולא מלין, ולא טובלין ולא מיין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול, עד שתנץ החמה, וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר", ופירש רש"י (ד"ה וכולן), "דמעלות השחר ימא הוא, אבל לפי שאין הכל בקיאים בו, צריכין להמתין עד הנץ החמה", ובלבוש (סימן תרנ"ב), מבואר שעיקר יום הוא אחר הנץ ע"ש, [א.ה. ועיין באבן עזרא (שמות פרק י"ח פסוק ג'), דכתב "מן הבקר עד הערב, דע, כי בקר האמת הוא כזרוח השמש, גם יקרא בקר כעלות עמוד השחר שיחל להראות אור בעבים"].

ועוד איתא במשנה (שם, בעמוד ב'), "כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטילת לולב, ולתפלת המוספין, ולמוספין, ולוידי הפרים, ולוידי מעשר, ולוידי יום הכפורים, לסמיכה, לשחיטה, לתנופה, להגשה, לקמיצה, ולהקטרה, למליקה, ולקבלה, ולחזיה, ולהשקיית סוטה, ולעריפת העגלה, ולטהרת המצורע", וכתב הטורי אבן (שם, ד"ה כל), שבכל אלו גם כן צריך לכתחילה אחר הנץ.

ועיין בשולחן ערוך (ס' תקפ"ח ס"א), שכתב לענין תקיעת שופר, "ומצותה משעת הנץ החמה ואילך, ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא", וכן עינין בשו"ע (ס' תרנ"ב ס"א), לענין לולב שיכך כתב.

וקשה מאי שנא שאר המצוות מצותן בנין בית המקדש, שאר המצוות שדינם ביום, צריך לכתחילה דווקא אחר הנץ, ומצות בנין בית המקדש אפשר קודם הנץ, ואף מעלות השחר.

הקושיא מיומא דתמיד הוא משהאיר המזרח

ג. ועוד יש להקשות ממתניתין במסכת יומא (דף כ"ח ע"א), שמבואר שהיו שוחטין את התמיד, משהאיר המזרח, ומשמע שאף היו שוחטין קודם הנץ החמה, [א.ה. ג' שיטות איכא בהאיר המזרח, א. השיטה הא' שהוא עלות השחר, וכן משמע בירושלמי דאמרין "וכן אמרו משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעה מיל", והוא השיעור שמעמוד השחר עד הנץ החמה, כמבואר בפסחים (דף צ"ד ע"א), וכן משמע בפהמ"ש להרמב"ם (ברכות פ"א מ"א), וכן כתב בשנו"א להג"א (ברכות פ"א מ"א, ד"ה משעה, וד"ה רבן גמליאל), אליה רבה (סימן פ"ט ס"ק א'), וערוך השלחן (שם ס"א), בדעת הרא"ש בברכות (פ"ד ס"א) וטושי"ע (פ"ט א'), ועיין בבאור הלכה (סימן נ"ח ס"ד, וס"ו פ"ט ס"ק א'), שמוכיח שכו"ה גם דעת הרשב"א. ב. השיטה הב' סוברת שהוא בין עלות השחר להנץ החמה, וכן משמע בבראשית רבה (פ"ג), דאמר' "משיעלה עמוד השחר, עד שהאיר המזרח, ארבעה מילין, משהאיר המזרח, עד שתנץ החמה, ארבעה מילין", ומבואר שהאיר המזרח הוא ממש באמצע, בין עמוד השחר להנץ החמה, וכן מבואר ברמב"ן (במלחמות ברכות פ"א, ד"ה תניא), וע"ע במנחת חון (מבוא השמש פ"ב, ב"ה עוד תמיד), ובמגן אברהם (ס' פ"ט ס"ק ג'), וכן הבין בדעתם בערוך השולחן (שם). ג. השיטה הג' היא שהאיר המזרח הוא הנץ החמה, וכן

במשנה ברורה (סימן תרצ"ב ס"ק ט"ז), שכתב "כתב הפרי מגדים ספק אם קרא את המגילה, אפשר ולא אמרין בזה ספק דרבנן לקולא, משום דהוא דברי קבלה", [אלא שהפרי מגדים (סימן תרפ"ח ס"ק ד'), גופיה, הביא שבר"ן במגילה גבי עירות ספקות, משמע דספק דרבנן לקולא]. ולענין תפלה אע"פ שדרבנן היא, [כדאיתא בברכות (דף ט' ע"ב)], מכל מקום זמנה מהנך, יש לומר שהוא משום יפלות ד'יראוך עם שמש' (תהילים ע"ב ה'), וכמבואר בשולחן ערוך (סימן פ"ט ס"א), [וקריאת שמש זמנה לכתחילה לפני הני, כדאיתא בברכות (דף ט' ע"ב), וברבינו יונה (שם)].

ההוכחה מהלל לטורי אבן דבעי מהנך, והדחיה ליה מהמהרש"ם

יב. וכן יש לדון לענין הלל, שהרמב"ם כתב (פ"ג מהלכות חנוכה ה"ו), "אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים, בכל הימים שגומרין בהן את ההלל", והראב"ד בהשגות כתב שיש בו עשה מדברי קבלה, דכתיב 'השיר יהיה לכם, כליל התקדש חג' (ישעיהו ל' כ"ט), והב"ה מנה את הלל במנין המצוות, וברמב"ם בספר המצוות (שורש א'), השיג עליו שהוא דרבנן, והרמב"ן (שם), כתב שאפשר שההלל של יו"ט, הוא מן התורה, והוא בכלל השמחה שברגלים.

ובמשנה ברורה (סימן תר"ג ס"ק כ"ה), כתב "שאני הלל דכל עקרו אינו אלא מדרבנן, ואפילו בשעה שגומרים אותו", ומבואר דסבירא ליה שמצוות הלל, דרבנן היא.

והשתא יש לדון אם אפשר לכתחילה לקרות הלל קודם הניח החמה, ומעלות השחר, או שצריך להמתין לכתחילה עד הניח.

והטורי אבן (במגילה שם), כתב, שגם בהלל צריך להמתין עד הניח החמה, ואף על פי שסבירא ליה בשאגת אריה (סי' ט"ט), שהלל הוא דרבנן, ומשום כך בספק אם אמרו, אינו חזרו.

ומבואר דסבירא ליה להטורי אבן שגם דינים דרבנן צריך להמתין עד הניח החמה, ולפי זה אף לולב בשאר ימים מצוותו לכתחילה מהנך.

ועיין בשולחן ערוך הגר"ז (סימן תפ"ח ס"ג), שכתב גבי הלל "ולכתחילה לא יקרא אותו קודם נח החמה, לפי שעדיין הוא כליה בעיני הבריות, ואם עבר וקרא יצא", ומבואר כדברי הטורי אבן שבהלל קורים לכתחילה רק לאחר הניח החמה, אלא שכתב שם טעם אחר, [ועיין בלבוש (סימן תקפ"ח)].

שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' א'), בתשובה להגאון האד"ר, אודות מה שהיה בעירו [מיר], הרבה בתי כנסת, ולא היה די אחרונים לכולם, והיו משתתפים כמה בתי מדרש יחד, ומתפללים זה אחר זה, ויש ממחרים קודם הניח החמה, וקורים הלל עם לולב קודם, והגאון אד"ר צידד שבזמן הזה שיש בכל בית כלי שעות, וליכא למטעי שיזמו שכבר עלה השחר יש לומר דשרי, אך הביא שדעת הלבוש דלא מקרי יום עד אחר הניח החמה.

ובשו"ת מהרש"ם (שם), הביא מספר מובא חשמש (מהדורה בתרא, פ"ב ופ"ז), שהאריך בזה מכמה מקומות, והעלה דיש להחמיר בשל תורה, ולהקל בדרבנן, והביא מהטורי אבן שגם בהלל יש להחמיר לקרותה מהנך, ועוד הביא שבהלל יש להחמיר יותר, כיון שבמסכת מגילה (דף כ' ע"ב), יליף דקריאת הלל ביום, מדכתיב 'ממזרח שמש עד מבוא', ולכן מצוות מהנך החמה ועד השקיעה. ולפי דברי המהרש"ם שילפינן מקרא ד'ממזרח שמש עד מבוא', ולכן קריאת ההלל הוא מהנך החמה, ואי ילפינן מקרא דהלל מהנך הוא, אם כן ליכא ראייה לכל דיני דרבנן.

נידון גבי נשים במגילה דיהא אפשר מעלות השחר והדחיה ליה

יג. ויש לפלפל בכל זה דהנה במשנה שאמרו 'אין קורין את המגילה', משמע שאפילו דינים דרבנן, אלא שביארנו לעיל שמגילה חשיבא דברי קבלה, ולכן חמיר מכל דרבנן דעלמא, ונקטו בפמ"א והטורי אבן דספק במגילה לחומר.

אולם גבי נשים כתב הטורי אבן (דף ד' ע"א), שחייבם במגילה, הרי הוא כשאר דרבנן, ולפ"ז יש לדון שיהא בהם ספק לקולא, ואי נימא שמצוות דרבנן אפשר לעשות לכתחילה לפני הניח, אם כן נימא שאשה יכולה לקרות המגילה מעלות השחר, וזהו דבר קשה.

אלא שיש לומר שהרי במגילה (דף י"ד ע"א), דנו למה אין הלל בפורים, ונאמר ע"ז כמה תירוצים, ואמרין "רב נחמן אמר קריאתה זו היא הלילא", [כלומר דקריית המגילה היא ההלל דאמר' בפורים], והרי במהרש"ם דלעיל כתב שבקריאת הלל נאמר דין דוקא מהנך, משום דכתיב 'ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ד' , ואם כן מהאי טעמא גם נשים צריכות לקרות את המגילה רק אחר הניח.

ומיהו יש שנקטו שהואיל ומבואר במסכת סוכה (דף ל"ח ע"א), שאשה פטורה מהלל, אם כן הכי נמי דתהא פטורה מהך דינא דקריאתה זו הלילא, ולפי זה תוכל לקרות את המגילה מעלות השחר.

ועיין במרחשת (ח"א סי' כ"ב), שכך כתב שאף שאשה חייבת במגילה, אבל אינה חייבת בקריאתה זו היא הלילא, [ע"ש דמהאי טעמא אינה מוציאה אנשים לפי הבה"א].

ומיהו בתוספות בסוכה (שם, ד"ה מי), מבואר שבהלל של נס חייבות הנשים, ולכן בפיסקא אף הנשים חייבות, ועיין במה שכתב בתורת רפאל (סי' ע"ה), לגבי הלל של חנוכה.

ולפי זה שוב יש לקיים את התירוק לדברי התוספות, דכיון דההלל בפורים הוא על הנס, ובקריאת המגילה יוצאות ידי חובת הלל, מהאי טעמא נמי אף הנשים צריכות לקרות לכתחילה אחר הניח, דבהלל שחייבות שוב איכא לקרא ד'ממזרח

ובספר שושנים לודו (לחסי דוד, על המשניות במגילה), הקשה מאי קא סלקא דעתך דמעלות השחר לילה, ואנהו מקדמי ומחשכי, והרי בנין בית המקדש צריך לעשות דוקא ביום, [א.ה. ועיין במעשי למלך (על הרמב"ם שם), דכע"ז הקשה בגמרא בברכות (דף ב' ע"ב), דהתם איתא גבי צאת הכוכבים, דסלקא דעתך "מכי ערבא שמשא ליליא הוא, ואינהו דמחשכי ומקדמי", וז"ל 'תמונה מאוד איך סלקא דעתך לומר 'דמחשכי ומקדמי', דהיינו דבבר הלל קודם צאת הכוכבים, רק דמחשכי, ואלא קרא כתיב 'ביום הקים המשכן', דאין בונין בלילה, ע"כ נימא הוה, עד צאת הכוכבים", ועי"ש במה שתיריך].

ומתוך כך רצה לחדש שרק גמר בנין בית המקדש צריך לעשות ביום, אבל בניית בית המקדש קודם גמרו אפשר גם בלילה [א.ה. ועיין בשו"ת אהל יהושע (סימן נ"ב), דכן כתב].

אלא שהקשה על זה מלשון הרמב"ם (שם), שכתב "ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים", ומשמע מלישנא ד'עוסקין', שכל בנין בית המקדש הוא רק ביום.

וכתב דמן התורה רק גמר בית המקדש ביום, ומדרבנן גם קודם לכן אסור בלילה, שמוא יגמרו בלילה, או משום שאור הנר יפה לבדיקה, ולא לבנין, ובאמת שדבר זה נלמד רק מהפסוק שחביאו בגמרא במגילה שכל העשיה צריכה להיות ביום. וכתב שזה ביאור לשון הרמב"ם, "אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר 'וביום הקים את המשכן', ביום מקימין, לא בלילה, ועוסקין בבנין מעלות השחר, עד צאת הכוכבים", ולכאורה יש להקשות למה חילקם הרמב"ם לתרתי, דהוה ליה להרמב"ם למימר 'אין בונין אלא מעלות השחר, עד צאת הכוכבים', אלא שתחלת דבריו הוא שאין גמר בית המקדש אלא ביום, וזה נלמד מקרא ד'ביום הקים את המשכן', ואחר כך כתב שמדרבנן כל הבניה מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

לפי זה עוד יישוב ברמב"ם

ח. ולפי זה יתכן שכל מה שאסרו דבר שכשר ביום, לעשותו לפני הניח, הוא רק בדבר שדינו מן התורה ביום, אבל בדבר שרק מדרבנן, לא חששו, ולכן אפשר לבנות בבית המקדש אף קודם הניח, כשאינו גמר הבנין.

ועיין עוד בחידושי הגר"פ פרלא (על ספר המצות לרס"ג, עשה י"ג, [עמוד ק"ב]), שכתב כעין דברי השושנים לודו, וכתב שמה שצריך בבנין המשכן ובית המקדש יום, הוא רק לגמר בנין בית המקדש, אולם לעצם בנין בית המקדש כלל לא בעינן יום, [א.ה. וז"ל 'דכיון דלא גמרינן הך דינא אלא מקרא ד'וביום הקים את המשכן', אם כן אין לנו אלא בגמר בנין בית המקדש דאינו אלא ביום, משום דהגמיר הוא העיקר, שעושה אותו ראוי להשאת השכינה, וכן משמע ודאי לפי גרסת ש"ס כתי' שמביא בד"ס שם, דגרסי' ביום מקימין אותו, בלילה אין מקימין', וכן הוא בילקוט (פ' בהעלותך) עיי"ש, והיינו גמרו שהוא קיומו, אבל התחלתו ואמצע מלאכת בנינו שרי אפילו בלילה", וז"ל דאף מדרבנן אפשר לבנות בלילה, וכל מש"כ הרמב"ם, מיירי רק בגמר הבנין].

לפי זה יישוב לקושיית האחרונים דהוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא

ט. והאחרונים הקשו על הרמב"ם שכתב "והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן, ובמונם, אנשים, ונשים, כמקדש המדבר", והקשו אמאי נשים חייבות בבנין בית המקדש, דהא הוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא, כיון דמצות בניית בית המקדש היא רק ביום, והנשים היו צריכין להיות פטורות ממצות הבניה, מדינא דמצות עשה שהזמן גרמן, ואמאי חייבות בזה, ועיין עוד בקהילות יעקב (שבועות סימן י' ס"ק ב'), במש"כ בזה, [א.ה. עיין עוד בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן ג' אות ו') ובשו"ת שוואל ומשיב (תנינא ח"ג סימן פ"ט), דכן הקשו, וע"ע בצפנת פענח (ע"ת פרשת ויקהל) ובשו"ת מנחת אלעזר (חלק ב' סימן מ"ז), שו"ת משנה הלכות (חלק ו' סימן ש"כ), ובפרדס יוסף (שמות פרשת תצוה כ"ח ב') ובקונטרס נר מצוה (לבעל החמדת ישראל מצוה נ"ד)].

ולהמבואר יש לומר, שהרי מן התורה את כל בנין בית המקדש, אפשר לבנות גם בלילה, ורק את גמר בנין בית המקדש צריך לבנות ביום, וכיון דאפשר לבנות את עיקר בית המקדש אף בלילה, לכך לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא, ואף נשים מחויבות בו.

נידון במצוות דרבנן אי מצוותן מהנך

י. ויש לדון במצוות דרבנן, דעד השתא חזינו שבמצוות דאורייתא דבעינן יום, בעי לכתחילה מהנך החמה, ויש לדון בכל המצוות דרבנן, דמדרבנן בעי יום, אי זמנם וקים מצוותן הוא לכתחילה מהנך דווקא, או דלמא דאפשר לקיימם אף מעלות השחר, [א.ה. ושאני מהתירוק גבי בניית בית המקדש, דהתם מדאורייתא מצוותה אף בלילה, וחכמים אמרו שייבנו ביום, ולא חישו אי מתחיל לבנות מעלות השחר, והנידון דידן הוא במצוות שעיקרן דרבנן הוא].

ונפקא מיניה לענין לולב, בשאר ימים, שהוא רק דרבנן, האם מצוותו מהנך החמה, או דלמא מעלות השחר.

דחיית ההוכחה ממגילה ותפילה

יא. ובשולחן ערוך (סימן תרפ"ז ס"א), איתא שקריאת המגילה היא לכתחילה מהנך החמה, והרי קריאת המגילה דרבנן היא, ולפי זה יש להוכיח שאף במצוות דרבנן, דבעינן יום, מצוותן מהנך.

אמנם מצינו באחרונים שיש בה חומרא יותר, כיון שהיא מצוה מדברי קבלה, ועיין בטורי אבן (מגילה דף ה' ע"ב), שכתב שהואיל ונאמר לקרות במגילה ברוח הקודש, דינה כדברי קבלה לכל דבר, ולכן החמירו בספיקה כשל תורה, ועיין

שיחות צבא הלוי

פרשת תרומה תשפ"ג

בענייני ההשפעות של מקום קדושה ומקום טומאה
ובניצול כוחות לעבירה, ובחומרת טלטול מוקצה
(מסכת יבמות דף ל"ג ע"ב)

"ועשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם" (שמות פרק כ"ה פסוק ח').

א. מצינו בחז"ל (בבראשית רבה, תולדות, פרשה ס"ה ט"ו כ"ב), שאמרו הרומאים ליהודי אחד ששמו היה 'יוסף משיטא', שייכנס לבית המקדש, ויוציא לעצמו את מה שהוא רוצה, והוא נכנס והוציא את המנורה של זהב, ואמרו לו שאין דרכו של הדיוט להשתמש בזה, והם רוצים זאת, ושייכנס שוב ויוציא דבר אחר, ולא רצה, ואמר להם 'לא די שהכעסתי לאלוקי פעם אחת, אלא שאכעיסנו פעם שניה', והיו מייסרים אותו בייסורים גדולים, והיה צווח ואומר 'ווי אוי אוי אוי שהכעסתי לבוראי'.

ומבואר שאף שהיה בתחתית ובשפל המדרגה, אולם מכל מקום מכיון שנכנס למקום בית המקדש, אז היה עליו השפעה לטובה, ומשום כך שוב לא רצה להוציא עוד, [א.ה. ואמר הגרש"פ דע"פ שהיה בתוכו, מ"מ הוציא את המנורה, דאת עיקר ההשפעה מרגישים ביציאה].

ואיתא במסכת בבא בתרא (דף כ"א ע"א), "התקיני שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש 'כי מציון תצא תורה' (ישעיהו ב' ג'), וכתבו התוספות (ד"ה כ'), "כי מציון תצא תורה, לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכון לבו יותר ליראת שמים, וללמוד תורה כדדרשינן בספרי 'למען תלמד ליראה' וגו', גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים, עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכון ליראת שמים, ועוסק בתורה", ומבואר כאן ביותר שיש כח משיכה והשפעה לבית מדרש גם לעוברים מבחוץ, [א.ה. ובזכרון שמואל (ע' תקנ"ה), על הפסוק "הביאני אל בית היי"ן (שה"ש ב' ד'), וכ' רש"י למרתף גדול של יין, ובי' שזו היא מציאות התורה, שכל המריח ריח תורה, צריך להיות מעין שיכור לתורה, בצמאון עז ובאהבה רבה, בבחינת משכני אחרין נרצה, עד שאנו רואים בחוש, כאלה שהם רחוקים מתורה, וכשמריחים ריח כל שהוא של תורה, הרי הם נמשכים בצמאון גדול, וכתב עוד "ודא צריך למודעי כי כך צריך להיות צורתה של ישיבה, מרתף גדול של יין, שכל מי שרק דורך על סף דלת הישיבה, צריך להשתכר מן הריח החריף והנודף של תורה, שהישיבה הק' מלאה ממנו, ואם אין הדבר כן, אות היא כי חסר בצורת הישיבה", (ועיי"ש עוד במה שהביא מהמשגיח זצ"ל)].

וכמו כן למקום המטונף, גם כן יש משיכה והשפעה אף מחוצה לו, וידוע מעשה מהגר"ב זצ"ל, שהריח ריח רע, ואחר כך נתברר שהיה שם מקום טומאה, ועל כן צריך להזהר מלעבור ליד מקום שאינו ראוי, מחמת ההשפעה שיש לו, ואף שאין רואים שם כלום, וכמו שהיה השפעה על העוברים מבחוץ למקום קדוש.

וכמו שרואים כשיש מכשיר סלולארי ליד מחשב, שעוד לפני ששומעים את הצלצול במכשיר, יש תנודות במחשב, והוא קולט עוד קודם, כך יש השפעות שאין נראות לעין, אבל הם קיימות.

ב. איתא במסכת יבמות (דף קט"ז ע"א), "ההוא גיטא דאשתכח בסורא, וכתבי ביה הכי, 'בסורא מתא אנא ענן בר חייא נהרדעא פטרית ותרכית פלונית אנתתי', ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא, ולא הוה ענן בר חייא אחרינא, לבר מענן בר חייא מחגרא דהוה בנהרדעא, ואתו סהדי ואמור דההוא יומא כי איכתב ההוא גיטא ענן בר חייא מחגרא גבן הוה וכו', אמר רבא אף לדידי דלא חיישין הכא חיישין דלמא בגמלא פרחא אזל, אי נמי בקפיצה", [מעשה היה בגט שנמצא בסורא, וכתוב בו כך 'בסורא העיר אני ענן בר חייא מנהרדעא, פטרית ושלחתי את פלונית אשתי', [וחששו רבנן שמא אין זה הגט מאותו ענן הבעל של האשה, אלא מענן אחר], ובדקו רבנן מסורא ועד לנהרדעא, ומצאו רק עוד אחד ענן בר חייא מחגרא, שהיה גר בנהרדעא, ובאו עדים מנהרדעא, ואמרו שבאותו יום שנכתב הגט בסורא, ענן בר חייא מחגרא היה איתנו בנהרדעא, ורבא אמר שאפילו לשיטתו שלא חוששין [לשתי ענן, זהו דווקא היכן שלא הוחזק], אבל כאן חוששין, [מכיון שהוחזק איש אחר כשמו], ויכול להיות שהלך מהר כמו עוף הפורח, או שהלך בקפיצת הדרך].

וכתב שם רש"י "קפיצה. על ידי שם", ומבואר שם בתוספות (ד"ה הכא), שהחשש הוא, שמא אדם אחר שאינו בעלה, ורוצה לקלקלה, ונמצא שאפשר רח"ל, שאדם יודע לקפוץ על ידי שם, ומכל מקום חשוד הוא שבא לקלקל ולהתיר אשת איש לשוק.

ג. עוד איתא במסכת יבמות (ל"ב ע"ב), "זר ששימש בשבת, רבי חייא אומר חייב שתיים, בר קפרא אומר אין חייב אלא אחת", ועוד איתא שם (בדף ל"ג ע"ב), "זר ששימש בשבת, במאי, אי בשחיטה, שחיטה בזר כשרה, ואי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא, וכו', מתקף לה רב אשי, מידי חטאות קתני או לאוי קתני, אלא איסורי בעלמא קא חשיב, למאי נפקא מינה לקוברו בין רשעים גמורים".

ובתוספות ישנים (ד"ה מידי), כתבו "חטאות קתני או לאוי קתני, איסורי קתני. פירש הקונטרס לעולם בקבלה והולכה, ואי פרכת טלטול בעלמא הוא, הא לא קשה מידי, דהא לא קתני אלא חייב שתיים, ואיכא למימר איסורי קתני, ולא נהירא, דהא אין זה איסורא, כיון דאינו אלא טלטול דאסור מדרבנן". ולפי דברי רש"י שהביאו התוספות ישנים נמצא שכונת הגמרא להקשות, דאף שאינו אלא איסור טלטול בעלמא, וכפי הנראה היינו טלטול מוקצה, מכל מקום אפשר לומר שקוברים אותו בין רשעים גמורים, והיינו שזר שעבד במקדש עונשו במיתה בידי שמים, וקוברים אותו בין אותם שעונשם מיתה בידי שמים, אבל אם עבר גם על טלטול מוקצה, אי אפשר לקוברו שם, אלא צריך לקוברו בין אלו שעברו גם על מיתה בידי שמים וגם על מוקצה. וגירסת הב"ח בגמרא 'לקוברו בין רשעים גמורים', כלומר דרשעים גמורים, היינו נסקלים, אבל כאן אין הכוונה לקוברו בין נסקלים, אלא בין רשעים שעשו יותר עבירות, (וע"ע בתוספות הרא"ש לעיל ל"ב ע"ב).

ולפי הסוברים שמומר לשבת, הוי מומר לכל התורה, אפשר שהוא גם באיסורים דרבנן, (וע"ע ברעק"א במסכת שבת דף ג' ע"א)].

"זכרונות מהאבי עזרי"

זכרונותי שבקיין בשנת תשל"ב, עבר הרב שך ניתוח גדול, ומאוד חששו ופחדו, והיה בסכנה גדולה, והרבו מאוד בתפילה, וברוך ה' שהחלים, והארץ ימים עוד כשלשים שנה אחר כך, ולאחר זמן גשגש אחד הרופאים שטיפל בו אז, ושמו פרופסור אלכסנדר דינבר, את הורי זכרונם לברכה, שהיה מיודד עמם, ואמר להם, שהרב שך אמר לו, 'אני צריך עוד לחיות, כי אני צריך עוד ללמוד', ואמר להם שזה היה בעיניו חידוש, כי אצלם צריך ללמוד, כדי שיוכלו להתפרנס ולחיות, ואילו כאן הוא שמע להיפך, שהרב שך רוצה לחיות כדי ללמוד.

וזכרונותי עוד שכשהאבי עזרי בא אחרי כמה שבועות, למסור שיעור כללי בישיבה, [במסכת סנהדרין, בענין 'לא ירבה לו סוסים'], ומשום חולשתו הגדולה, הכינו לו רמקול, וזה היה הפעם הראשונה שהביאו לו רמקול לשיעור, והוא לא ידע מזה שהכינו לו רמקול, וכשנכנס למסור את השיעור כללי, וראה את הרמקול, אמר בשנינותו 'לו הייתי יודע שהכינו לי רמקול, אז הייתי מכין שיעור טוב יותר'.

והושיבו לידו את הטכנאי של הרמקול, כדי שייסדר לו את הרמקול, ואף על פי שלא היה מבני הישיבה, מכל מקום רצה הרב שך שגם הוא ירגיש בנוח, ולכן היה מסביר את השיעור גם לו.

בנין בית המקדש ע"י גוים

בס' דרך חכמה [פ"א מבית הבחירה ס"ק א'] כ' שאין לבנות ביהמ"ק ע"י גוי, וע"ש בציון ההלכה [אות ג'] שהביא כן מפסקי תוס' [מדות ס' כ"ד], וכ' שזה דלא כתפארת ישראל [ריש מדות בבוועז] שהתיר ע"י גוי.

וכ' ומה שהק' בתפארת יעקב מלשכת הפרוה שנבנית ע"י אמגושי, שכ' רש"י יומא ל"ה א' שהאמגושי בנאה, כבר הביאו מפ"ה הרא"ש פ"ה מ"ג דכ' שהיה ישראל, אך צ"ע כיון אי' שאמגושי הוא מגדף [בשבת ע"ה] א"כ דינו כגוי, אלא שכ' ד"ל דס"ל כמ"ד אמגושי זה מכשף, וי"ל שהוא לתאבון, ואין דינו כגוי, וכ' ואין לומר שלשכת הפרוה בחוץ היתה דביומא י"ט מבואר שהיתה בקדש'.

והנה בריש פרשתנו כתיב (שמות כ"ה ח') וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם, ופרש"י ויעשו לי מקדש, ועשו לשמי בית קדושה'. והנה בגיטין [כ"ג א'] אי' שעכו"ם אינו עושה לשמה, ולא מהני ישראל עומד על גביו, משום שעכו"ם אדעתא דנפשיה עביד, וא"כ הואיל ובניית בית המקדש צריכה לשמה, וכיון שעכו"ם אינו עושה לשמה ממילא שאין יכול לבנות ביהמ"ק.

[א.ה. יעו"י בדרך חכמה פ"א סקע"ה שהביא ממעשי למלך דקטן פסול משום דאינו עושה לשמה וכ"ש גוי, ויעו"י בחזו"א מנחות מ"א י"ב לגבי חציבת וסיתות אבני המקדש אם כשר בגוי דתליא אם צריך לשמה, ויעו"י בדרח"כ ס"ק קל"ז].

עשיית כלי שרת ע"י גוים

והנה מסתבר שאם א"א לבנות ביהמ"ק ע"י גוי, ה"נ שא"א לעשות כלי שרת ע"י גוי, ובסוכה [נ' ב'] אי' שלמ"ד עיקר שירה בכלי, כלי השיר היו כלי שרת, וא"כ א"א לעשות כלי שיר ע"י גוי, והנה בערכין [דף י' עמוד ב'] צלצול היה במקדש, של נחושת היה, והיה קולו ערב ונפגם, ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו, ולא היה קולו ערב, נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה. מכתשת היתה במקדש, של נחושת היתה, ומימות משה היתה, והיתה מפטמת את הבשמים, נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו, ולא היתה מפטמת כמו שהיתה, נטלו את תיקונו והיתה מפטמת כמו שהיתה, ואם צריך לעשות דייקא ע"י ישראל איך תקנום ע"י אומנים מאלכסנדריא.

והנה [בסוכה נ"א ב'] מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודו של ישראל כו', כפלים כיוצאי מצרים כו' ולא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין בפני עצמו, וכספין בפני עצמו, ונפחין בפני עצמו, וטרסיים בפני עצמו, וגרדיים בפני עצמן כו'.

וא"כ י"ל שאותם אומנים היו ישראל.

אך ע"ש [בהמשך הגמ'] 'אמר אביי וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדון, מאי טעמא איענשו, משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד', והרי אלכסנדר מוקדון היה בתחילת בית שני, וא"כ צ"ע אם בזמן שהיו צריכים לתקן היו עדיין אומנים ישראלים באלכסנדריא, ומיהו בהגהות מר"ב רנשבורג הביא מהקדמת אברבנאל למלכים דלא גרסי' בגמ' אלכסנדרוס מוקדון משום שאותו היה בחילת בית שני ואלכסנדר אחר היה מאוחר יותר, וכן במהר"ץ חיות ובהגהות מהריע"ץ ובמצפה איתן שם.

והנה בתו' שבועות [י"א א'] כ' תימיה איה מכתשת מיקדשא קדושת הגוף, א"כ היכי אמר בערכין (דף י'): גבי מכתשת שניקבה ונשברה ושלחו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו, האמר בזבחים (דף פ"ח.) כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר דאין עניות במקום עשירות, וי"ל דמכתשת של משה שאני שהיתה מפטמת ביותר, וי"מ

דודאי לא היתה כלי שרת כו', והנה לתי' ב' ל"ק ממכתשת, אבל לתי' א' קשה, ועדיין ק' מכלי שיר שהוזכר שם למ"ד עיקר שירה בכלי. [א.ה. אולי במקום שאינו עשייה רק תיקון כשר גם בגוי, וגם י"ל דהתוס' כ' דהמכתשת היתה מפטמת ביותר ומ' דכשאין אפשרות להשיג כלי כזה מותר לתקן, וכמש"כ בדרח"כ פ"ח, וא"כ א"ש גם לגבי האבוב].

עוד בתיקון כלי שרת

בסוכה [נ' ע"ב] מבואר דלמ"ד עיקר שירה בכלי הרי שכלי שיר היו כלי שרת, ובעירובין [ק"ב ב'] 'קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה, ואם בתחילה, כאן וכאן אסור'. ובגמ' 'ורמינהו נימת כנור שנפסקה לא היה קושרה אלא עונבה, לא קשיא הא רבנן והא רבי אליעזר, לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דוחין את השבת קושרה, לרבנן דאמרי אין דוחין עונבה, אי רבי אליעזר אפילו לכתחילה נמי כו'.

וצ"ע שבזבחים [פ"ח א'] ת"ר כלי קדש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר, נפגמו אין מתקנין אותן, סכין שנפגם אין משחזיזין את פגימתה, נשמטה אין מחזירין אותה, אבא שאול אומר סכין מטרפת היתה במקדש, ונמנו עליה כהנים וגזוהו, וא"כ אף בחול איך היו מתקנים כינור של מקדש שנתקלקל.

וקו' זו למ"ד עיקר שירה בכלי דכלי שיר היו כלי שרת, וא"כ אף בחול לא היו מתקנים אותם, והרי משנה זו שקושרים נימא בשבת ע' בפ"י ר' יהונתן דס"ל עיקר שירה בכלי וע"כ דוחה שבת, וכן נ' ברש"י [קג. ד"ה אף] שכ' דהך קשירה היא אב מלאכה וע"כ דס"ל עיקר שירה בכלי, וכמבואר בתו' יו"ט.

ואפשר שהרי גם בכנור חדש צריך לקשור את הנימא, וא"כ לא חשיב שמתקנים כלי שנשבר, שכן הוא דרך גם בכלי חדש, שוב שלחתי שאלה זו לכבוד רבנו הגר"ח קניבסקי זללה"ה והשיב ג"כ שזה לא חשיב תיקון גדול כ"כ, [א.ה. יעו"י בדרך חכמה סקע"ט דהביא בד' רש"י דאם אין ניכר התיקון שרי].

[א.ה. בענין כלי שיר דהוה כלי שרת, יעו"י במשנה בכלים פט"ז מ"ו 'נבלי בלי לוי טהורין' וכ' הרע"ב שעשוין לקבל מעות, ומ' דלא הוה כל"ש, ויעו"י בירושלמי נדרים פ"א ה"ד דהנודר בחליל מותר, והק' בשי"ק אמאי לא נימא בחליל שהוא כלי שרת דהוי דבר הנדור, ואולי הירושלמי ס"ל כמ"ד דעיקר שירה בפה, ויעו"י בגבורת ארי תענית כו. שביאר בתוס' שם דלמ"ד עיקר שירה בכלי היו קודש, ויעו"י רש"י פסחים כו. דהנידון אם יש מעילה בקול זהו מהכלי שיר שהם כלי שרת, ואולי רק למ"ד שירה בכלי].

עמודי החצר

א. הנה קרשי המשכן היו מחוברים זה לזה בטבעות ובבריחים וע"כ לא נפלן, אבל עמודי החצר היו רחוקים זה מזה, וצ"ב איך עמדו ולא נפלן, וע' בעירובין [דף ב' עמ' ב'] ובזבחים [דף ס'] שגובה החצר היה חמש עשרה אמה, וע' תו"י [עירובין י"ז סוף עמ' ב'] שעמודי החצר רחבם פחות מאמה, ואולי האדנים היו מתרחבים יותר, וצ"ע.

והנה אולי אפ"ל שכיון שהיו ענני כבוד ע"כ לא היו שם רוחות, והיו העמודים יכולים לעמוד גם בלא שהיו בתוך הקרקע, אך בזבחים [ק"י ב'] אי' 'באו לגלגל

צבא הלוי

פרט ועוללות מתורת רבנו צבני אליהו הלוי שמינברג שליט"א

ו. וצ"ע שבתחלת פ' פקודי [ל"ח כ"ט-ל"א] ונתקשת התנופה וגו' ניעש בזה את-
אדגל פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת-מזבח הנחשת אשר-לו ואת כל-
כלי המזבח, ואת-אדגל הקצר סביב ואת-אדגל שער הקצר ואת כל-יתלת
המשכן ואת-כל-יתלת הקצר סביב, ולמה לא נזכר כאן שגם המקבות היו
נחשת, ובלא-צ"ע עוד שהרי קרסים של יריעות האהל היו נחשת ולמה לא
הוזכר שם.

עמידה בעזרה

תהילים [פרק קלה א-ב] הללוהו | הללו את-שם ה' הללו עבדי ה', ששעמדים
בבית ה' פתחוהו בית אלקיני.

ופי הרד"ק [שעומדים בבית ד' היינו כהנים שעובדים בהיכל, ובחצרות בית
אלקיני קאי על ישראל שבאים להתפלל, שהם אין נכנסים להיכל אלא
לעזרה].

והנה מה שאמר עומדים, בכהנים משום שעבודתם בעמידה, ולענין ישראל
הוא ע"פ הגמ' [סוטה מ' ע"ב] אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד.

אם אפשר לקרות את הפטרה באמצע קריאת התורה

במשנה ברורה [סימן תרפ"ה ס"ק ב'] אם שכחו הצבור לקרות פרשת
שקלים וה"ה בשארי השלשה פרשיות, אם כבר אמר הפטרה של סדר השבוע
בברכותיה, ונזכרו צריכים לחזור ולהוציא ס"ת, ולקרות הפרשה בברכה
לפניה ולאחריה, ויאמר אח"כ קדיש ויפטר בלא ברכה לפניה ולאחריה,
ומקור ד"ז משערי אפרים [שער ח' אות צ"ב].

והנה מש"כ שאח"כ יקרא הפטרה בלא ברכות, הוא משום שכבר קרא קודם
לכן הפטרה עם ברכות, ואף דהא שקרא קודם לכן הוא הפטרה של פ' השבוע,
ולא הפטרת פ' שקלים שצריכים לקרות, אבל קביעות הפטרות אינם
לעיכובא, ואף אם קרא הפטרה אחרת יצא יד"ח, וע"כ אף שלכתחילה צריך
לקרות הפטרת פ' שקלים אבל אם קרא הפטרת פ' השבוע ג"כ יצא, וע"כ מה
שחזר וקורא הפטרת שקלים הוא בלא ברכה.

וע"ש בשערי אפרים שכשקורים לו יאמרו רק יעמוד פלוני בן פלוני ולא
יאמרו מפטיר, ומשום שבאמת לא חשיב מפטיר כיון שכבר קראו מפטיר
קודם לכן.

ומזה יצא לכא' חידוש שאם אירע שבאמצע קריאת התורה קראו הפטרה
שיצאו יד"ח קריאת הפטרה ואין צריך לחזור ולקרות הפטרה אחר גמר
הקריאה, וע"רמ"א [סי' קמ"ד ס"ב] (הפטרה י"א שהוא מלשון אין מפטירין
אחר הפסח, שענינו סילוק, כלומר סילוק תפלת שחרית), וא"כ יש מקום
לומר שהפטרה זמנה דוקא בסוף הקריאה. וע' שו"ת מהרש"ם [ח"א סי' א']
בשם שו"ת שאילת יעב"ץ.

אבל הרי כאן יצאו יד"ח בהפטרת פ' השבוע שקראו לפני שקראו את פ'
שקלים, ונמצא שעדיין לא גמרו את קריאת היום, ואולי יש לדחות שמ"מ
כבר קראו ז' קרואים, אבל לפני קריאת ז' קרואים לא מהני, אבל ק' לחלק כן,
וגם עכ"פ אם אירע שבר"ח קראו את הפטרה לפני קריאת ר"ח, יצאו יד"ח
הפטרה ולא יחזרו לקרות הפטרה אחר קריאת ר"ח.

מצינו אופן שאומר קדיש באמצע הפטרה

כ' במ"ב [סי' תרפ"ה ס"ק ב'] גבי טעו ולא קראו ד' פרשיות, 'ואם נזכרו אחר
שהתחיל לברך על הפטרה ואמר השם יגמור הברכה, ויאמר קצת פסוקים
מהפטרת השבוע [כדי שתהיה לברכה מקום לחול] ובלא ברכה אחריה,
ויוציאו ס"ת ויקרא עולה אחד מענינו של יום, ואחר ברכה אחרונה יאמר
קדיש ויקרא הפטרה בלא ברכה לפניה והברכות שלאחריה יברך'.

הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים כו', באו לשילה
נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות
מלמעלן כו', קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים כו', באו לנוב וגבעון
הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, והנה בפיהמ"ש
להרמב"ם נ' שבגלגל נוב וגבעון היה אותו משכן שהיה במדבר, וא"כ י"ל
שהיו אותם קלעים, ושם הרי לא היו ענני כבוד והיה רוח, וא"כ איך עמדו
העומדים.

ב. והנה כ' [בפרק כ"ז י"ט] לכל כלי המשכן שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו,
יתלת הקצר נקשת, ופרש"י 'לכל כלי המשכן שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו,
כגון מקבת לתקוע יתדות ועומדים'.

והנה אח"כ כ' רש"י 'ואיני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין וכובדן
מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח, ואומר אני ששמן מוכיח עליהם
שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייענו אהל בל יצען בל
יסע יתדותיו לנצח', והנה מש"כ רש"י שהיו צריכין מקבות ליתדות הוא לפי
מסקנתו שהיתדות היו תחובין באדמה, וע"כ היו צריכים מקבות לתקוע
אותם באדמה, אבל לפי מה שנסתפק רש"י שאפשר שהיתדות לא היו
תקועין באדמה ורק כובדן היה מכביד, א"כ המקבות היו רק לעומדים. וע'
בתו' מנחות [ל"ג א' ד"ה הא] דכ' "יתדות המשכן הנעוצות בארץ".

והנה מש"כ רש"י שהיו צריכין מקבות לתקוע את העמודים הרי מסתבר שאין
כוונתו לתקוע אותם באדנים, דא"כ למה נקט עמודים שהרי הקרשים ג"כ
היו באדנים, ומזה נ' שהעמודים היו תקועים באדמה, ולזה היו צריכים
מקבות, והיינו שהקרשים היו מחוברים זה לזה, ומתוך כך היו יכולים לעמוד
ולא היו צריכים להיות תקועים באדמה, אבל העמודים היו רחוקים.

ג. ולפ"ז העמודים היו אורכים יותר ממה שנכתב בהם, והשיעור שנכתב בהם
הוא מה שהיו מעל פני האדמה, והרי היו גם אדנים ואין מסתבר שהאדנים
היו שקועים באדמה דמסתמא היו נראים, וא"כ צ"ל שהיה בהם חור מפולש
והאדנים היו בחלק שהיה מעל פני האדמה.

ובפ' פקודי [פרק מ פי"ח] נישם את-קרשיו ונתן את-בגדי ונתן את-
עמוקיו, וצ"ב השינוי שגבי קרשים אמר וישם, וגבי עמודים ויקם, וע' העמק
דבר, ולהנ"ל הרי קרשים לא היו תקועים בקרקע, ועמודים היו תקועים
בקרקע, אבל צ"ע אם כן מתפרש שינוי הלשון.

ד. והנה בתו' שבת [צ"ד א' ד"ה ורבי שמעון] כ' 'נראה לר"י דמלאכה שאינה
צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין
לה במשכן אלא לענין אחר כו', וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה, ובמשכן
היו צריכין לגומא לנעוץ בה, או לדבר אחר כו', ונמצא שנסתפקו בתוס' אם
במשכן היו צריכים לנעוץ, ואפשר שנסתפקו אם היו צריכים לנעוץ את
העמודים וכנ"ל.

[ואגב ע' בשפ"א שם שהק' שבמשכן היו צריכין גם לחפור גומא לצורך
עפרה, שהרי המזבח היה נבוב לוחות ובתוכו היו ממלאים עפר, וא"כ היו
צריכים לחפור ולהוציא עפר כדי ליתן במזבח, ולכא' ק' עוד שהיו צריכים
עפר לבנות ממנו כבש למזבח, (א.ה. יעו"י בטעמא דקרא [פ' תרומה] דכ'
ליישב את הקו' איך משה עבד באהל מועד שגובהו היה ל' אמות, דהעמיקו
את קרקע המשכן כדי שיוכלו להכנס ולעבוד, ולפ"ז היו חופרים בתוך
המשכן, וכן י"ל דיעו"י באבן עזרא [פ' קרח] דמסביב המשכן הגביהו שיהיה
במקום גבוה, וכמו דביהמ"ק צריך להיות בהר, וא"כ היו צריכים את העפר)].
ה. והנה מבואר כאן שגם המקבות היו נחשת, וצ"ע שבסו"פ ויקהל [ל"ח כ']
כתיב רק ונקל-היתלת למשכן ונקצר סביב נקשת, ולא נזכר כאן גם כלי
המשכן וצ"ע, וכבוד רבנו הגר"ח קניבסקי זלה"ה כ' לן ע"ז "למשכן כולל גם
הכלים".

לתשובות לבו
המנויים בפי"ד עקבלים מידי שבוע
גיליון נוסף ישועירי צבא הלוי עה"ת
ניתן דהרשב"ם zelig747@gmail.com

לפקודת הגליון כמ"ד, למשנן הקרות והראיות, שיצויים וסמי צבא הלוי, ניתן לפנות אל העורך ח"כ בע"ל קטלני
zelig747@gmail.com | 0722477505 | קהלות נשיא: צ"ע צבא הלוי
למקורות ולפקודת גליון שיצויים צבא הלוי קהלות נשיא זמ"ל וזמ"ל ניתן לפנות למייל zalmen747@gmail.com

זכרון לנפש
הנאון פוה"ד יהודא קולודצקי זלה"ה
נלב"ע ו' אדר תשס"ו